

Gorbatenko I. Development of European Political Science: Current Trends

Current trends in the development of European political science are considered, taking into account the traditions of individual countries, the diversity of approaches, the nature of comprehension of individual socio-political problems and politics in general. The influence of the Bologna system on the process of institutionalization of political science and the orientation of its subjects of study and improvement is shown.

Keywords: European political science, Bologna system, professional communication, institutionalization of political science, political education, national political science schools.

УДК 303:328.132.4(477)

Левенець Є. Ю.

**ПРАВЛЯЧІ КОАЛІЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
(ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД)**

У статті наведено огляд наукових праць (монографій, дисертацій, науково-аналітичних доповідей) вітчизняних дослідників, у яких проаналізовано теоретичні та практичні аспекти утворення та функціонування урядових та парламентських коаліцій в Україні. Увага автора акцентована на тематиці заявлених праць, методах, підходах, факторах, які є предметом досліджень науковців в Україні. Наведений аналіз дав можливість сформулювати проблемні теми і питання, які потребують подальшого вивчення.

Ключові слова: коаліційні уряди, парламентські коаліції, інституційні параметри парламентських коаліцій, формальні і неформальні інститути.

Процеси формування і функціонування парламентських та урядових коаліцій на політичній сцені України є складовою процесів розвитку політичної системи України і парламентаризму як принципу існування демократичної держави. Після Конституційної реформи 2004 р., згідно з якою Україна перейшла до парламентсько-президентської форми державного правління, повноваження і статус парламенту було посилено за рахунок розширення установчої функції і, зокрема, закріплення виключно за парламентом прерогативи формування уряду, його відставки і поточного коригування його складу. Зміни політичного контексту і статусу парламенту позначилися на темах досліджень власне явища парламентаризму і внутрішньо-парламентських політичних процесів. Саме з початку 2000-х років у працях вітчизняних дослідників темі парламентських коаліцій, форм взаємодії правлячої коаліції та опозиції, стилю ухвалення політичних рішень, політичному лобюванню приділяється дедалі більша увага.

З-поміж вітчизняних досліджень проблем парламентаризму можна назвати праці представників так званої «львівської школи», які найбільше стосуються проблем коаліційних урядів та парламентських коаліцій. Серед цих праць роботи професора А. Романюка, присвячені аналізу логіки функціонування урядових кабінетів в країнах Західної Європи: «Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи» [37], «Феномен урядів меншості в країнах Західної Європи» [36], «Типологія урядових кабінетів в країнах Західної Європи: порівняльний аналіз» [35]. Дослідження урядових кабінетів в країнах Центрально-Східної Європи, а також теорії та практики когабітації (ситуацій «розділеного правління»), представлені у працях представників тієї ж «львівської школи» В. Литвина («Концептуальне визначення поняття «урядова стабільність» [18], «Урядова стабільність крізь призму партійних детермінант країн Центральної Європи» [20], «Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи» [19]).

Характерною рисою досліджень представників «львівської школи» є акцент на порівнянні й співставленні характерних рис парламентів і урядових коаліцій в країнах з аналогічними формами державного правління. Хоча переважна кількість названих досліджень стосується процесів функціонування правлячих (урядових, парламентських)

коаліцій в країнах Західної та Центрально-Східної Європи. Водночас, за твердженням М. Лопати, «хоча порівняльні дослідження політичних інститутів в Україні є популярними, аналіз коаліційних урядів не має власної науково-методичної основи» [23]. Частково поділяючи цю точку зору, зазначимо, що тут питання в специфіці формування і складі коаліційних урядів, які представлені у посткомуністичних країнах. Причому, якщо звернутися до досвіду країн-неофітів ЄС, яким вдалося доволі результативно імпортувати і адаптувати інститути демократії у власний політико-правовий простір, то пострадянські країни наразі демонструють принципово іншу траєкторію розвитку. Імпортувавши нібито ефективні інструменти демократії, адаптувати їх до національних умов фактично не вдалося. Як наслідок – маємо різні моделі посткомуністичного транзиту – від відверто авторитарних режимів у азійських республіках, Азербайджані і Білорусі, керованих демократій у Росії і Вірменії, і країн, які демонструють спроби різної інтенсивності, але руху у напрямку демократизації (Грузія, Молдова, Україна). Відповідно поняття «коаліційні уряди» у цих країнах має дещо інше функціональне, як і смислове, навантаження. Тому й теоретичні моделі коаліційних урядів, розроблені західними вченими або вченими на основі вивчення інших моделей демократизації, не завжди пояснюють логіку утворення і функціонування урядових коаліцій саме у пострадянських (за виключенням країн Балтії) республіках.

На теми функціонування парламентських коаліцій в Україні було захищено декілька дисертацій, зокрема дисертації В. Голишева [6], Ю. Ломжець [22], М. Лопати [23], Ю. Нечипоренко [28], Г. Нечепоренко [27], Р. Павленка [29], Л. Павлової [30], Н. Панчак-Бялоблоцької [31], Т. Черпак [42], В. Яреми [44]. Однак при цьому слід відмітити, що більшість захищених дисертаційних досліджень є або суто теоретичними, або ж стосуються країн Центрально-Східної Європи. Натомість процедури формування правлячих коаліцій в Україні здебільшого розглядаються у контексті результатів парламентських виборів, та власне діяльності парламенту, що цілком обгрунтовано, однак не дає довершеного уявлення про причинно-наслідкові зв'язки тих чи інших парламентських рішень, які і про причини внутрішньопарламентських конфліктів. Звісно, пояснити такий стан справ можна високою персоніфікацією політичного процесу в Україні і вкрай низькою ефективністю політичних інститутів. Відтак традиційні дані, які використовуються при аналізі функціональності правлячих коаліцій в країнах сталої демократії (виборчі програми політичних партій, коаліційні угоди, регламенти діяльності парламентів і т.ін.) виявляються непридатними при проведенні аналогічних досліджень в Україні, як і решті пострадянських республік.

Саме цим можемо пояснити доволі незначну кількість праць вітчизняних дослідників, які б стосувалися саме процесів всередині парламенту. Тому без перебільшень, але таких досліджень в Україні нараховується не більше десятка. З-поміж досліджень саме коаліційних урядів і парламентських коаліцій, адже уряди є продовженням останніх, слід назвати у першу чергу монографію знову ж таки представника «львівської школи» З. Бялоблоцького «Стабільність та ефективність урядів у політичних системах країн Східної Європи» [3]. У представленій праці дослідник детально проаналізував принципи формування і функціонування урядових коаліцій саме у пострадянських країнах. Крім того, у дослідженні акцент зроблено на факторах стабільності й ефективності урядів та систем урядування в політичних системах цих країн. Автор дослідив формально-правові, інституційні та практично-політичні ознаки функціонування урядів і систем виконавчої влади. Звертає увагу на себе той факт, що дослідник питання стабільності урядових коаліцій пов'язує з формами державного правління та політичними режимами, що утвердилися на пострадянському просторі.

Огляд теорій коаліційних урядів та аналіз особливостей формування правлячих коаліцій саме в Україні представлено в науково-аналітичних доповідях Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України «Теорія коаліційних урядів: світовий досвід та українська практика» [40], «Інституційні зміни політичної системи України: оцінка стану та напрями оптимізації» [14]. Окремі аспекти взаємодії законодавчої та виконавчої гілок влади в Україні також представлені у аналітичних доповідях

Національного інституту стратегічних досліджень «Конституційні аспекти розподілу повноважень у системі вищих органів державної влади України» [17]. Крім того, окремі нормативно-правові питання функціонування коаліційних урядів і парламентських коаліцій висвітлено у наукових статтях Ю. Древалю «Формування та функціонування парламентської більшості (досвід європейських країн)» [8], А. Борисенка «Теорії широких коаліцій» [2], підручнику Ю. Шведа «Теорія політичних партій і партійних систем» [43], В. Литвина «Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи» [19] та ін.

Ряд досліджень власне парламенту як політичного інституту та парламентаризму як явища суспільно-політичного життя, його змісту та особливостей в Україні були присвячені роботи Центру Разумкова [32-33], В. Звіркової [12], М. Росенка [38]. Хоча загалом до теми парламентаризму зверталися представники й інших, не тільки політичних, суспільних наук. Так, ця тема є доволі популярною з-поміж правників, дослідників системи державного управління та публічної політики тощо. Питання політичної та професійної організаційної структури парламенту – парламентська більшість, процеси коаліціювання в парламенті, парламентські фракції та депутатські групи, парламентські комітети стали предметом досліджень Ю. Бисаги [1], М. Мельника [25], Н. Пеньковської [34], С. Сороки [39]); діяльність і конституційно-правовий статус парламентської опозиції були предметом досліджень В. Веренко [4], І. Зарицької [11], Г. Зеленько [13], К. Ірхи [15], С. Конончук [16], Г. Негуляєвої [26]). Змісту парламентських конфліктів у вітчизняному парламенті присвячена дисертація Д. Лікарчук [21]; процеси лобювання в парламенті були предметом аналізу у дисертації Н. Гричини [7], В. Загривенка [9], Р. Мацкевич [24], практики парламентських комунікацій досліджував Ю. Ганжуров [5].

Якщо ж звернутися до методології досліджень правлячих (парламентських або урядових) коаліцій, то тривалий час у вітчизняних суспільних науках домінував нормативістський або описовий підхід. Крім того, праці, які стосувалися парламенту і парламентаризму були виконані здебільшого в межах правових наук. І тільки в останнє десятиліття з-поміж вітчизняних досліджень з'явилися праці, у яких дослідники вийшли за межі нормативістського підходу і при аналізі власне парламентаризму як явища, і власне внутрішньої організаційної структури парламенту. В основі таких методологічних підходів наявні принципи неоінституціоналізму, який акцентує увагу на дослідженні неформальних інститутів (або політичних практик), які у транзитних країнах зазвичай надто відрізняються від формальних положень, прописаних у законодавстві (дослідження ІПЕНД ім. І. Кураса НАН України, НІСД, Центру Разумкова). З. Бялоблоцький у своєму дослідженні використав індикатори та способи вимірювань стабільності та ефективності урядів і систем урядування (маркери урядової ефективності Світового Банку, статусний індекс та індекс управління за методикою «Bertelsmann Transformation Index» та ін.). Також у вітчизняній політичній науці представлені дослідження, методологічною основою яких є так зване «вивчення окремих випадків» – case-study. Тобто парламентські політичні практики представлені як система постійно відтворюваних ролей у парламенті, які найчастіше набувають рис неформальних політичних інститутів і проявляються у процедурах власне коаліціювання (утворення парламентських коаліцій), ухвалення політичних рішень (передусім нормативно-правових актів), призначення на посади та інших функціях, притаманних вітчизняному парламенту.

Щодо періодизації процесів формування коаліцій у Верховній Раді України, то у вітчизняних дослідженнях вони пов'язані саме зі зміною форми державного правління. Так, науковці ІПЕНД ім. І. Кураса НАН України наводять таку періодизацію процесів утворення парламентських коаліцій в Україні: 1) 1991 – 2005 рр. – неінституціоналізована коаліція; 2) 2006 – 2010 рр. – інституціоналізована коаліція; 3) з 2010 р. – повернення до неінституціоналізованого формату коаліції, пов'язаного з відміною конституційної реформи [40].

Поділяючи такий підхід до етапізації процесів коаліціювання, логічно додати до представленої періодизації четвертий етап, відлік якого, на нашу думку розпочався 21 лютого 2014 р., коли Верховна Рада України прийняла Закон «Про відновлення дії

окремих положень Конституції України» [10], відповідно до якого Україна повернулася до парламентсько-президентської форми державного правління, а власне процеси коаліціювання мали б набути інституціоналізованих форм.

Як відзначають автори зазначеної вище наукової доповіді, в Україні при формуванні коаліцій на першому етапі формуючими партіями були «партії влади», які до 2006 р. були представлені різними партіями або блоками: Народно-демократична партія, «Злагода», Соціал-демократична партія України (об'єднана), блок «За єдину Україну», Наша Україна, з 2010 р. партія влади представлена здебільшого Партією Регіонів. Критерієм об'єднання цих партій у парламентську коаліцію, на думку авторів наукової доповіді, були особисті домовленості лідерів, захист спільних бізнес-інтересів тощо. Втім, ідеологічний критерій через нерозвиненість партійної системи й існування «протопартій» (груп інтересів), але не повноцінних політичних партій, які б виконували покладені на них функції (представництва інтересів, посередництва, владну) і мали повноцінну партійну інфраструктуру, не був визначальним при формуванні парламентських і, відповідно, урядових коаліцій. Тому, за висновком авторів наукової доповіді, наявні у світовій політичній науці теорії коаліційних урядів досить вибірково можна застосовувати при аналізі українських реалій [40].

Функціонування парламентських коаліцій в умовах парламентсько-президентської форми державного правління істотно відрізнялося. На думку авторів названої наукової доповіді для цього етапу (2006–2010 рр.) характерне формування мінімально вигрешних коаліцій. Власне дослідники вважають, що вести мову про повноцінний процес коаліціювання в Україні можна лише стосовно цього етапу. Для нього характерна політична конкурентність, змагальність у політичному процесі тощо. Проте формат коаліції як мінімально вигрешної пояснює неможливість парламентарями внести зміни до Конституції України, про що декларували пропрезидентські політичні сили, подолання вето Президента, застосованого ним щодо низки законів тощо [40].

Щодо періоду 2006–2010 рр., то науковці у зазначеній праці щодо парламентської коаліції застосовували загальну пропорційну норму. Так у парламенті V скликання (2006–2007 р.) більшість утворювалася 2 рази: Коаліція демократичних сил (22 червня 2006 р.– 6 липня 2006 р.). До складу увійшли фракції «Наша Україна», «Блок Юлії Тимошенко», Соціалістичної партії України (239 депутатів). Опозиційними у цей період вважалися фракції Партії Регіонів та Комуністичної партії України; Антикризова коаліція була утворена 7 липня 2006 р. і проіснувала до набуття повноважень депутатами VI скликання у складі Партії регіонів, Соціалістичної партії України та «Блоку Юлії Тимошенко» (238 депутатів) [40].

Щодо Парламенту VII скликання ймовірно можна застосувати формулу, характерну для першого етапу, виділеного науковцями, тобто процеси коаліціювання в парламенті мали суто технічний характер, оскільки коаліція позбулася інституціоналізованого характеру, а парламент знову перетворився у орган, який легітимізує політичні рішення, прийняті в Адміністрації Президента України.

Принципово відмінною, на наш погляд, є ситуація з парламентом VIII скликання. Після дострокових парламентських виборів у жовтні 2014 р. і формування коаліції депутатських партій у складі фракцій Блоку Петра Порошенка, Народного фронту, Самопоміч, Радикальної партії Олега Ляшка і Батьківщини [41]. Існування такого формату коаліції у Верховній Раді України 8-го скликання виявилось нетривалим. Протягом осені 2015 р. – зими 2016 р. з неї вийшли партія Радикальна партія Олега Ляшка, партія «Самопоміч» та партія «Батьківщина». Тому наразі у Верховній Раді існує мінімально вигрешна, а радше ситуативна коаліція. Проте наведений огляд характерних рис процесів коаліціювання у Верховній Раді України пояснює предмет уваги і наявні у вітчизняних дослідженнях акценти щодо вивчення цих процесів.

Ще один висновок, який можна зробити, проаналізувавши наявні дослідження урядових коаліцій в Україні, полягає в тому, що в Україні практично відсутні саме наукові дослідження, присвячені так званім «внутрішньо-парламентським міграціям». А саме

поширеність цих процесів у вітчизняному парламенті, які вже стали звичним явищем, на фоні нерозвиненості інституту політичної відповідальності депутатського корпусу істотно спотворюють волю виборців і унеможливають реалізацію партіями їх передвиборчих програм. Фактично аналіз внесених до парламенту законопроектів і законів і їх проходження зустрічаємо тільки у працях Центру Разумкова [32–33], В. Перевезія та О. Лісничука [40] та Т. Черпак [42].

Нині – після відновлення дії Конституції України у редакції 2004 р. – Україна відновила парламентсько-президентську форму державного правління. Однак, незважаючи на те, що парламент, маючи конституційний статус вищого представницького і єдиного законодавчого органу держави, приймаючи закони, виконуючи установчу, контрольну та інші функції, так і не став домінуючим в системі вищих органів державної влади органом. Іншими словами, – парламентсько-президентська республіка в Україні не запрацювала. Навпаки, перманентна політична криза посилилася за рахунок посилення внутрішньо-парламентського протистояння між депутатськими фракціями та групами, всередині фракцій, які входять до складу парламентської коаліції тощо. Дедалі складніше стає досягати домовленостей всередині парламенту по ключових політичних рішеннях, що обертається дедалі масштабнішими порушеннями норм регламенту. У зв'язку з цим постає проблема дослідження ефективності формування і функціонування парламентських коаліцій, оскільки саме від структурованості парламенту залежить ефективність виконання парламентом його функцій і, відповідно, ефективності самої парламентсько-президентської республіки. Також наразі перед науково-експертним середовищем постала проблема пошуку механізмів посилення ефективності парламенту.

Як відомо, політичні інститути у транзитних країнах з неорганічним типом модернізації формуються здебільшого за принципом «реформи згори», тобто прийняття відповідних законів і підзаконних актів, які й визначають правила гри. Однак очевидно й те, що сформовані політичні інститути накладаються на суспільство з його ментальністю, типом політичної культури, політичної свідомості і істотно видозмінюють їх, наповнюючи часто абсолютно іншим змістом. Тому щодо України й нині (після другої спроби «запустити» парламентсько-президентську форму державного правління) складно застосувати класичні моделі парламентських коаліцій. Так, особливості і взаємозалежність форматів (типів) парламентських коаліцій у країнах з президентською, парламентською та змішаною формами державного правління у так званих «класичних» демократіях, які мають різні форми державного правління – США, Великобританію та Францію, де формальні і неформальні складові формування та функціонування парламентських коаліцій, по-перше, найбільш усталені порівняно з іншими країнами, по-друге, функції парламентських коаліцій є усталеними.

Україна є транзитною державою, причому, на відміну від країн ЦСЄ, з явно невизначеним результатом демократичного транзиту. Подібна невизначеність і неусталеність політичних інститутів безпосередньо впливає і на політичне структурування парламенту і на його діяльність, відповідно. Тому аналіз формування парламентських коаліцій неможливий без виокремлення факторів їх формування. І цьому сенсі основоположним, на наш погляд, є інституційне середовище. Тобто в Україні першочергову роль при формуванні парламентських коаліцій відіграє не партійна система, а наявні «правила гри», які стосуються формування парламенту (наявна в Україні практика застосування виборчих систем, практика утворення та функціонування політичних партій) і позначаються на політичному структуруванні парламенту. Крім того, важливу роль відіграє так звана «превентивна система заходів», спрямована на досягнення необхідного результату на виборах. Маємо на увазі персоналії кандидатів у народні депутати, які висувуються політичними силами, елементарну відсутність належної реакції з боку компетентних органів (територіальних виборчих комісій, прокуратури) на відверті і очевидні порушення у ході виборчих кампаній, власне процедура формування територіальних виборчих комісій тощо. Звісно, що й соціокультурні фактори, які обумовлюють певну мотивацію виборців при

голосуванні, ставлення до політичних партій, політичних інститутів тощо впливають на якісний склад парламенту.

Серед причин неефективності вітчизняного парламенту як політичного інституту дослідники називають, у першу чергу, невизначеність сфер компетенції парламенту, що пов'язано з недостатнім рівнем інституціоналізації влади, що породжує ряд інших – комплексних – проблем. І вони, на наш погляд, є системними за своєю суттю. Одна з них – основна – полягає у структурі парламентського представництва, оскільки парламент є органом, який легітиміє політичні рішення шляхом прийняття законів, паралельно через представництво у ньому бізнес-груп легітиміє рішення, які власне ці бізнес-групи і лобіюють. Таким чином формується паралельна реальність, коли складно розрізнити які рішення є наслідком виконання політичними силами, представленими в парламенті, їх політичних зобов'язань, а які є результатом лобіювання бізнес-інтересів. В останні роки масштаби подібного лобіювання настільки зросли, що наразі є підстави вести мову про неформальний вимір парламентських функцій, неформальну структуру парламенту тощо. Відтак для вітчизняної політичної науки є потреба в аналізі поряд з формальною – неформальною складовою у функціонування парламенту шляхом аналізу утворення, складу, діяльності парламентських коаліцій.

Стверджуючи про визначальний вплив неформальних (позапарламентських) чинників при формуванні парламентських коаліцій, водночас не можемо не брати до уваги зміни формально-інституційного характеру, зокрема, законодавчо визначені повноваження Верховної Ради України та засади політичного структурування парламенту, які відбулися після конституційної реформи 2004 р. і її відновлення у 2014 р. Як зазначалося вище, наслідком проведення конституційної реформи і переходу до парламентсько-президентської республіки стала зміна установчих (кадрових) повноважень Верховної Ради України внаслідок запровадження поняття «парламентська коаліція» з відповідним розширенням її функцій, що спричинило зміну «правил гри» в парламенті.

Звісно, з методологічної точки зору досить складним у будь-якому дослідженні є вивчення неформальних чинників впливу при формуванні парламентських коаліцій. Водночас на підставі аналізу результатів голосування по законопроектах, а також інших ухвалених політичних рішень характер неформальних впливів стає доволі очевидним і у парламентській практиці України.

Підсумовуючи ж, якщо ж говорити про дослідження обставин формування та діяльності парламентських коаліцій в Україні, то їх кількість явно неспівмірна з їх роллю і значенням у політичних процесах. Показово, що наявні у політичній науці підходи і теорії парламентських (правлячих) коаліцій не повною мірою пояснюють механізми ухвалення політичних рішень у Верховній Раді України. З огляду на це є потреба на основі аналізу наявних у світовій політичній науці теорій політичних коаліцій проаналізувати вітчизняний case-study і дати оцінку стану парламентських коаліцій і парламенту як політичного інституту і на основі цього пояснити вітчизняну специфіку. Крім того, вивчення практик коаліціювання у Верховній Раді України створює можливості для прогностичного аналізу цих процесів. Адже нині очевидно, що вкрай високий рівень персоніфікації вітчизняної політики і вкрай низька дієздатність політичних інститутів унеможлиблює вироблення не те що довгострокових, але й середньострокових – з горизонтом бодай у одну парламентську каденцію – політичних прогнозів. Неможливість політичного прогнозування обертається відсутністю політичних стратегій розвитку країни, що обумовлює, у свою чергу, низьку інвестиційну привабливість і та ін. Здавалось би така суто теоретична проблема вивчення процесів формування і функціонування парламентських коаліцій є насправді вкрай важливою прикладною проблемою, ігнорування якої обертається вкрай низькою інституційною спроможністю держави.

Використана література:

1. Бисага Ю. М. Парламентська більшість (коаліція) та парламентська опозиція: теоретико-правове дослідження [Текст] / Бисага Ю. М., Белов Д. М., Шаранич С. С. ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т», Юрид. ф-т, Ф-т європ. права і правознавства. – Ужгород : УжНУ, 2013. – 187 с.
2. Борисенко А. Л. Теорії широких коаліцій [Текст] / А. Л. Борисенко // Віче. , 2007. – № 14. – С. 12 – 14.
3. Бялоблоцький З. «Стабільність та ефективність урядів у політичних системах країн Східної Європи [Текст] : монографія / З. Бялоблоцький. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 470 с.
4. Веренько В. І. Процеси становлення та розвитку інституту політичної опозиції в Україні [Рукопис] : Дис... канд. політ. наук / В. І. Веренько; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2009.
5. Ганжуров Ю. С. Парламент України в політичній комунікації [Текст] : монографія / Ю. С. Ганжуров. – К. : Україна, 2007. – 352 с.
6. Голишев В.М. Парламентські об'єднання: світовий досвід та українська практика (політологічний аналіз) [Рукопис] : Дис... канд. політ. наук / В. М. Голишев. – НАН України. Ін-т політ. та етнонац. дослідж. – К., 2004. – 191 с.
7. Гричина Н. А. Лобізм як інститут сучасної демократії. [Рукопис] : Дис. канд. політ. наук / Н. А. Гричина. – КНУ імені Тараса Шевченка. К., 2009. – 186 с.
8. Древаль Ю. Формування та функціонування парламентської більшості (досвід європейських країн) [Електронний ресурс] // Науковий вісник «Демократичне врядування». – Вип 3, 2009 // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2009_3/fail/+Dreval.pdf
9. Загривенко В. Б. Роль парламентських політичних партій у формуванні політики національної безпеки України [Рукопис] : Дис. ... канд. політ. наук / В. Б. Загривенко. – Нац. ін-т стратег. дослідж. – К., 2011.
10. Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21.02.2014 р. № 742-VII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/742-18>
11. Зарицька І.В. Парламентська опозиція як чинник функціонування сучасної демократії [Рукопис]: Дис... канд. політ. наук / І. В. Зарицька. – Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2009. – 184 с.
12. Звіркowska В.А. Український парламентаризм: проблеми становлення і розвитку (політологічний аналіз) [Рукопис]: Дис... канд. політ. наук / В. А. Звіркowska. – НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К., 2002.
13. Зеленько Г.І. Інституційні параметри і практика формування правлячих коаліцій в Україні [Текст] / Г. І. Зеленько // Історичний досвід становлення інститутів громадянського суспільства в країнах Європи / За загальною редакцією д.і.н., проф. Кудряченка А. І. // «Інститут всесвітньої історії» НАН України. – К.: Фоліант, 2012 – С. 137 – 152 с.
14. Інституційні зміни політичної системи України: оцінка стану, тенденції розвитку [Текст] : Наукова доповідь / За ред. д.політ.н., проф. Г.І. Зеленько. К.: ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2014. – 164 с.
15. Ірха К. О. Інститут політичної опозиції: світовий досвід та специфіка становлення в сучасній Україні [Рукопис] : Дис. ... канд. політ. наук / К. О. Ірха. – Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. – Луганськ, 2010.
16. Конончук С. Г. Парламентська опозиція в Україні: модель та провадження: Дослідження проблеми [Текст] / С. Г. Конончук, О. А. Ярош. – К. : Український незалежний центр політичних досліджень, 2006. – 63 с.
17. Конституційні аспекти розподілу повноважень у системі вищих органів державної влади України [Текст]. – К.: НІСД, 2015. – 27 с.

18. Литвин В. Концептуальне визначення поняття «урядова стабільність» [Текст] / Віталій Литвин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія, 2008. – № 10. – С. 38–39.
19. Литвин В. Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи [Текст] / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації, 2011. – № 4. – С. 140–149
20. Литвин В. Урядова стабільність крізь призму партійних детермінант країн Центральної Європи [Текст] / Віталій Литвин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія, 2009. – № 13. – С. 110–118.
21. Лікарчук Д.С. Особливості парламентських конфліктів у сучасній Україні. Дис... канд. політ. наук. – К., КНУ імені Тараса Шевченка, 2016. – 196 с.
22. Ломжець Ю. В. Інститут парламентаризму в сучасній Україні: становлення та динаміка [Рукопис] : Дис. ... канд. політ. наук / Ю. В. Ломжець. – ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». – Одеса, 2011.
23. Лопата М. Порівняльний аналіз формування, стабільності та ефективності коаліційних урядів у країнах Вишеградської групи [Рукопис] : Дис. ... канд. політ. наук / М. Лопата. – ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 293 с.
24. Мацкевич Р. М. Політико-правові засади формування інституту лобізму в Україні [Рукопис] : Дис... канд. політ. наук / Р. М. Мацкевич. – Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2008. – 193 с.
25. Мельник М. Організація роботи Верховної Ради України: досвід і проблеми [Текст] / М. Мельний. – К., 2004. – 159 с.
26. Негуляєва Г. О. Опозиційний уряд як складова парламентської демократії [Рукопис] : Дис. канд. політ. наук / Г. О. Негуляєва. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012.
27. Нечепоренко Г. В. Парламентаризм в Україні: сутність та проблеми становлення [Рукопис]: Дис. ... канд. політ. наук / Г. В. Нечепоренко. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 1996. – 186 с.
28. Нечипоренко Ю. С. Раціоналізований парламентаризм як принцип організації роботи парламенту (на прикладі Республіки Польща) [Рукопис]: Дис... канд. політ. наук / Ю. С. Нечипоренко. – Київ, НПУ ім. М. Драгоманова, 2013. – 207 с.
29. Павленко Р. Парламентська відповідальність уряду [Текст] / Р. М. Павленко. – К. : КМ Академія, 2003. – 255 с.
30. Павлова Л. І. Специфіка функціонування інституту парламентаризму в сучасній Україні [Рукопис]: Дис. ... канд. політ. наук / Л. І. Павлова. – Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 246 с.
31. Панчак-Бялоблещка Н. Політична структуризація парламентів країн Центральної Європи [Рукопис]: Дис. канд. політ. наук / Н. Панчак-Бялоблещка. – Львів, 2012. – 246 с.
32. Парламент в Україні: тенденції та проблеми становлення [Текст] (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона, 2003. – №2. – 48 с.;
33. Парламентаризм в Україні: інституційне забезпечення, стан, тенденції [Текст] // Національна безпека та оборона, 2012. – № 7-8. – С. 3–18.
34. Пеньковська Н.К. Парламентські коаліції у процесі демократизації урядування в Україні [Рукопис]: Дис. ... канд. політ. наук / Н. К. Пеньковська. – Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». – Одеса, 2015.
35. Романюк А. С. Типологія урядових кабінетів в країнах Західної Європи: порівняльний аналіз [Текст] / А. С. Романюк // Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки, 2007. Вип. 10. – С.235 – 244.
36. Романюк А. Феномен урядів меншості в країнах Західної Європи [Текст] / А. С. Романюк // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Збірник наукових праць. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2006, № 17. – С.24–27.
37. Романюк А. С. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи [Текст] / А. С. Романюк. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 391 с.

38. Росенко М. І. Становлення парламентаризму в Україні: теорія, методологія, практика [Текст] : монографія / М. І. Росенко. – Севастополь: Вид-во ЧП Крученин Н. П., 2011. – 368 с.

39. Сорока С. В. Механізми взаємодії уряду і парламенту в процесі державного управління: досвід країн Європейського Союзу та українська практика [Текст] / Сорока С. В. – М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. – Миколаїв: Ємельянова Т. В., 2012. – 421 с.

40. Теорія коаліційних урядів: світовий досвід та українська практика [Текст] / Ю. Левенець, Г. Зеленько, В. Ковалевський, О. Фісун // Політичні проблеми сучасної України : Наукові доповіді. – К. : ІПіЕНД ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – С. 39–69.

41. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n00010>

42. Черпак Т. В. Законодавча функція Верховної Ради України: практика реалізації в умовах президентсько-парламентської та парламентсько-президентської республіки [Рукопис]: Дис... канд. політ. наук / Т. В. Черпак. – К.: ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2017. – 203 с.

43. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій і партійних систем [Текст] : навчальний посібник / Ю. Р. Шведа. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 528 с.

44. Ярема В.Я. Теоретико-ігрові моделі в контексті досліджень коаліційного уряду: аспекти взаємодії методологій [Рукопис]: Дис... канд. політ. н. / В. Я. Ярема. – К.: ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2013. – 237 с.

Левенець Е. Ю. Правящие коалиции в отечественных научных исследованиях (Теоретико-методологический обзор)

В статье приведен обзор научных работ (монографий, диссертаций, научно-аналитических докладов) отечественных исследователей, в которых проанализированы теоретические и практические аспекты создания и функционирования правительственных и парламентских коалиций в Украине. Внимание автора акцентировано на тематике заявленных работ, методах, подходах и факторах, которые являются предметом исследований ученых в Украине. Приведенный анализ позволил сформулировать наиболее проблемные темы и вопросы, требующие дальнейшего изучения.

Ключевые слова: коалиционные правительства, парламентские коалиции, институциональные параметры парламентских коалиций, формальные и неформальные институты.

Levenets Y. Government Coalitions in National Researches (Theoretical and Methodological Review)

In this article provides an overview of scientific works (monographies, dissertations, research and analytical reports) of domestic researchers who have analyzed the theoretical and practical aspects of the formation and functioning of governmental and parliamentary coalitions in Ukraine. The author focuses on the subject that was declared in works, methods, approaches and factors that are under study of Ukrainian scholars. The above analysis gave an opportunity to formulate the most problematic topics and issues that require further study.

Keywords: government coalitions, parliamentary coalitions, institutional settings of parliamentary coalitions, formal and informal political institutions.